

Perspektivy rozvoje vojenského letectva

V podmínkách jaderné války se bojová činnost vyznačuje hromadným zasazením masového prostředku ničení, který přinesl zcela nový jev ve vojenství z toho důvodu, že jaderné zbraně se vymykají jakémukoliv srovnání s klasickými prostředky. Jejich použití odstraňuje přímou závislost mezi účinností a masou zasazených bojových prostředků. Obrana státu „lidskou hradbou“ nebude pravděpodobně s to uchránit zemi před fyzickým ničením nebo radioaktivním zamořením. S použitím jaderných zbraní můžeme dosáhnout změnu v poměru sil, zkrátit dobu dosažení cílů operace, vybojovat iniciativu v určitém prostoru zvláště ve volbě směru hlavního úderu a ničit cíle na velké vzdálenosti. Vyžadují rozptýlenou operační sestavu a pružný systém velení.

Pro letectvo vyvstaly takové úkoly, jako boj s jadernými prostředky protivníka, zvýšení důrazu na vzdušný průzkum, vzdušnou přepravu, ale i vlastní odolnost. Použití jaderných zbraní ovlivnilo i způsoby bojové činnosti letectva. Hromadné úderu se staly zásadní jeho činností. Podpora boje pozemních vojsk se přenesla do větší hloubky. Současně s tím vznikají i složité podmínky v prostorech dislokace vlastních vojsk a na státním území. Možnosti devastace terénu, radioaktivní zamoření, spojené s další eskalací, mohou ovlivnit operační sestavu a další způsob boje.

V podmínkách bez použití jaderných zbraní vyplývá nutnost klasického využití všech účinných palebných prostředků letectva, dělostřelectva a úderné síly a manévru tanků a dalších bojových prostředků na bojišti.

Vzhledem k omezení operačních paleb pozemními vojsky bude nutné operační

cíle dosahovat postupně plněním řady taktických akcí, častěji využívat manévru a přeskupovat vojska nejen v taktickém, ale i v operačním měřítku.

Účinně vytvářet podmínky palbou v operačním rámci bude moci převážně jen letectvo. Tím výrazně stoupá jeho úloha jako jediného prostředku, způsobitelného s dostatečně vysokou účinností působit proti pozemním cílům v hloubce přesahující dosah hlavního dělostřelectva a ničit na zemi objekty (včetně taktického letectva) v pásmu činnosti pozemních vojsk. Letecká podpora nabývá opět svůj klasický význam a bude usku- tečňována do skončení boje ve prospěch prvosledových svazků od hloubky přibližně 2 km od čela pozemních vojsk.

Letectvo je tedy významnou složkou ozbrojených sil a má své místo zejména v boji s operačně taktickým systémem.

Těžiště činnosti ozbrojených sil prvosledových frontů a v tom i letectva bude především v počátečním období války. Vzhledem k možnosti zahájení války bez použití jaderných zbraní vzrůstá důležitost schopnosti frontu získat operační iniciativu. Při omezeném působení strategických prostředků vzroste význam letectva jako základního prostředku působení frontu do celé operační hloubky. Přitom bez ohledu na možný způsob zahájení války (s překvapením nebo bez překvapení, s použitím nebo bez použití jaderných zbraní) musí být letectvo vyzbrojeno takovou bojovou technikou, která odpovídá zvláštnostem středoevropského válčiště a umožní činnost do celé hloubky operační sestavy uskupení nepřítele.

Požadavek efektivního a ekonomického použití letectva (kdy zejména bez použití jaderných zbraní ponese značnou tíhu

sražení] vyžaduje, aby letecká technika byla progresivní a v závislosti na konkrétních úkolech diferencovaná.

Vojenské letectvo je především významnou součástí palebných systémů a při boji bez použití jaderných zbraní je v podstatě jediný palebný prostředek k řešení operačních paleb frontu. Řeší **palebné úkoly** proti pozemním a vzdušným objektům (cílům), **úkoly zpravodajského zabezpečení** rozhodnutí velitelů a palebných úkolů raketových vojsk a dělostřelectva pozemních vojsk všech stupňů.

Podílí se na rychlém **manévru vojsk** a plní řadu **pomocných úkolů**.

Území, která jsou téměř celá v dosahu operačně taktických prostředků vzdušného napadení pravděpodobného protivníka, vyžadují odpovídající bojovou a mobilizační pohotovost a akceschopnost letectva. Musí být v samotném začátku války schopné (bez ohledu na možný způsob jejího zahájení) cílevědomou činností přispět rozhodnou měrou k vytvoření příznivých podmínek k úspěšnému rozvíjení operace. Podle současných názorů lze tohoto cíle dosáhnout hromadnou činností letectva [jadernými a klasickými prostředky nebo jen klasickými prostředky ničení] k narušení systému operačně taktických paleb (raket, taktického letectva), zdržení zasazení pozemních vojsk nepřítel, narušení jeho systémů velení a k účasti při odrážení úderů prostředků vzdušného napadení nepřítel.

K posuzování úkolů letectva v celém průběhu operace můžeme s určitým zjednodušením vzít za základ jejich specifikaci.

Úkoly letectva můžeme posuzovat **ze dvou hledisek**:

— úkoly k vytvoření příznivých podmínek k úspěšnému rozvíjení frontové operace jako celku,

— úkoly ve prospěch bojujících svazků prvosledových armád.

Úkoly ve prospěch svazků prvosledových armád:

1. **Účast letectva v palebné přípravě** je činnost letectva proti palebným prostředkům, vojskům a zálohám, které jsou rozmístěny bezprostředně před svazky prvního sledu a přicházejí v úvahu zpravidla při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní.

2. **Letecká podpora** je organizována s cílem podporovat boj prvosledových svazků k narušení palebného systému nepřítel a zabránění včasného zasazení záloh v taktické hloubce mimo dosah účinné palby vlastního dělostřelectva ničením

a umlčováním raketových prostředků, jaderného i klasického dělostřelectva, vojsk — zejména tankových uskupení na přesunech, míst velení a výsadek na zemi.

Úkoly ve prospěch operace jako celku:

1. **Boj se systémem operačně taktických paleb nepřítel** od prvních okamžiků ozbrojeného střetnutí; letectvo je plní zhruba od čáry účinného dostřelu dělostřelectva do celé hloubky operační sestavy protivníka ničením raket, taktického letectva, systému PVO, systému velení a navedení a skladů jaderné munice.

2. **Boj s hlubšími zálohami a s přepravnou techniku a materiálů nezbytných k životu a boji vojsk nepřítel.** Smyslem tohoto úkolu je nedopustit, aby nepřítel zaujal včas operační uskupení, které je z hlediska vývoje situace pro něho maximálně výhodné. K tomu patří i metodická činnost letectva k podlomení odolnosti vojsk nepřítel v hloubce nepřátelského operačního uskupení. Objekty činnosti budou vojska v prostoru soustředění a na přesunech, zásobovací, komunikační a informační systém nepřítel.

Frontové letectvo nebude schopné vést boj se všemi zálohami v hloubce, a proto bude tento boj organizován ke splnění hlavních cílů operace.

Palebné úkoly letectva v protivzdušné obraně můžeme rozdělit takto:

— obrana objektů týlu a teritoria (v součinnosti s vojsky PVOS),

— obrana hlavního uskupení pozemních vojsk a rozmístění letectva frontu (v součinnosti s vojsky PVO frontu).

V protivzdušné obraně je letectvo partnerem protiletadlového raketového vojska, které by mělo tvořit kostru PVO. Stíhací letectvo zůstane nadále efektivním palebným prostředkem PVO, a to vzhledem ke své vysoké manévrovosti, schopnosti rychle přenášet úsilí a soustřeďovat jeho síly na ohrožené směry (zejména tam, kde intenzita bojové činnosti nepřátelského letectva převyšuje kapacitu PLRV), možnosti nepřetržitě působit na vzdušné cíle i na přístupech k bráněným prostorům a v hloubce teritoria.

Stíhací letectvo zůstává jediným prostředkem PVO schopným působit proti raketonosnému letectvu, které odpaluje rakety daleko před vletnutím do pásma účinného dostřelu PLRV.

Zpravodajské zabezpečení vojsk zprávami, jejichž zdrojem může být jen vzdušný průzkum, můžeme dělit takto:

— zpravodajské zabezpečení rozhodnutí velitele pozemních vojsk (frontu, armády),

— zpravodajské zabezpečení rozhodnutí leteckého velitele (LA),

— doplňkový vzdušný průzkum pro palebné prostředky pozemních vojsk,

— zabezpečení vlastní bojové činnosti útvarů a svazků letectva.

Při plnění těchto úkolů je nutné počítat s tím, že operace budou charakterizovány vysoce manévrovou činností kombinovanou s rychlým soustředěním sil a prostředků k dosažení maximální úderné síly na zvolených směrech a opětovným rozptylováním vojsk z důvodů ochrany před odvetnými údery. K tomu jsou vojska vyzbrojována moderní vysoce pohyblivou technikou. Sestava nepřítelé bude tedy charakterizována vysokým počtem převážně malorozměrných a pohyblivých objektů operujících ve velkém prostoru.

S ohledem na tyto skutečnosti musí být letectvo schopné působit až do hloubky rozmístění hlavních sil letectva a rakety nepřítelé, které představují jednu z hlavních potencionálních úhoz bojové schopnosti ozbrojených sil a organizovaného života státu. Část úderného vojenského letectva a průzkumné letectvo musí tedy být vyzbrojeny takovými bojovými letouny, které by byly schopny při zahájení války působit do hloubky 400–500 kilometrů od státní hranice (předpokládané linie fronty).

Hlavní typové objekty v celé této hloubce jsou

— taktické a operačně taktické rakety, prvky jejich řízení a zabezpečení, které představují vysoce pohyblivé bodové a malorozměrné cíle. Předpokladem jejich zjištění v terénu je dobrý výhled z letounu;

— letiště a letouny na letištích. První z nich představují velkorozměrné cíle. Letouny na stanovištích a v rozptylech jsou cíle malorozměrné a jejich ničení při rozptýleném rozmístění klade vysoké požadavky na manévrovací schopnosti letounů a na výhled z nich;

— systém PVO, zejména jeho systém řízení, zaměřování a palebné jednotky protiletadlových raket, jejichž umlčováním jsou vytvářeny podmínky k činnosti i ostatních druhů letectva. To klade zvýšené požadavky na skrytý přilet k cíli v přízemních výškách a úder z chodu zpravidla jednou ztečí;

— prvky systému velení, jako např. VS všech druhů a stupňů, navigační stanoviště letectva, spojovací uzly, jednotlivá spojovací zařízení, radiolokátory všech

druhů a určených apod. Většinou jde o lehce zranitelné bodové a malorozměrné cíle. Jejich ničení klade vysoké požadavky na jejich zjištění v terénu a jejich malé rozměry vyžadují přesnost zteče a přesné a účinné prostředky ničení;

— vojska v prostorech soustředění a na přesunech. Jde zpravidla o velkorozměrné plošné stacionární nebo úzké pohyblivé objekty a činnost proti nim — není-li použito jaderných zbraní — není zpravidla cílem jejich úplné zničení, ale částečné oslabení jejich úderné síly, zdržení jejich zasazení do boje a v neposlední řadě narušení jejich morálního stavu;

— vojska na bojišti, jejich palebné prostředky a obranná zařízení (zejména v operacích bez použití jaderných zbraní). Na úspěšném uskutečnění úderů proti těmto objektům bude často záviset úspěch boje pozemních vojsk. Činnost letectva bude probíhat v podmínkách rychle se měnící pozemní situace, silné PVO a v těžkých terénních podmínkách středoevropského válčiště (hornatý zalesněný terén). To vše klade zvlášť přísné požadavky na takticko-technické vlastnosti letounu, který musí zabezpečovat vysokou manévrovost při dostatečné rychlosti, dokonalý výhled o možnost použití různých variant výzbroje;

— objekty zásobovacího a komunikačního systému nepřítelé (naftovody, sklady, komunikační uzly a jiné důležité objekty na komunikacích). Tyto objekty budou chráněny zpravidla silnou PVO, jsou značně odolné a bez použití jaderných zbraní vyžadují značné úsilí.

Letectvo bude uskutečňovat údery proti uvedeným objektům do značné hloubky ve specifických podmínkách středoevropského válčiště, které je charakteristické hornatým a zalesněným terénem, vhodným k maskování bojové techniky, živé síly a staveb, s nadbytkem orientačních bodů a čar, nedostatkem vhodných ploch k výstavbě polních letišť a vlivem relativně velkého počtu srážek s omezenou únosností půdy v jarním a podzimním období roku. Tyto podmínky mají vliv jednak na ráz bojové činnosti letectva, jednak na možnost jeho dislokace a letištního manévru.

Ráz terénu na středoevropském válčišti klade mimořádné nároky co do možnosti jejich navedení do prostoru cíle, vyhledávání cíle a manévru v prostoru cíle k jeho zničení (umlčení). Tyto nároky vystupují zvlášť výrazně v podmínkách současně silné PVO protivníka, kterou letectvo bude nuceno překonávat působením v přízemních výškách s použí-

tím palubních protiradiotechnických prostředků a manévru.

Skutečnost, že nikdy v průběhu bojové činnosti nemůžeme předpokládat dostatek letišť k letištnímu manévru, vynucuje si mít letouny s minimálním nárokem na rozměry a únosnost letiště a letouny s velkým taktickým doletem na malých výškách s cílem překonat kritický prostor (bez vhodných ploch pro letiště) válčiště.

Charakteristika určení a úkolů letectva opravňuje k závěru, že stíhací bombardovací a průzkumné letectvo bude plnit úkoly proti objektům, které můžeme rozdělit zhruba do dvou skupin.

a) **Silně bráněné objekty operačního významu** ve větší hloubce, jejichž poloha bude ve většině případů předem známa. Tato činnost bude provázena často nutností rychlého zásahu s relativně velkou bojovou zátěží (popřípadě s velkým TNT ekvivalentem) a nutností překonat několik pásem silné PVO.

Proti těmto objektům budou převážně používány letouny těžších typů, nadzvukové se špičkovými výkonnými parametry s využitím moderních konstrukčních prvků, úplnou elektronickou výstrojí, vyzbrojené i jadernými bojovými prostředky.

b) **Objekty operačně taktického významu** v relativně menší hloubce, které mají význam převážně pro bojovou činnost prvosledových svazků vševojskových armád (palebná příprava letectvem a letectvá podpora) nebo objekty ve větší hloubce, na které by použití těžkých typů letounů bylo neefektivní. Rozhodující většina těchto cílů bude buď malorozměrná, vysoce pohyblivá nebo prostorově předem neurčená.

Proti těmto objektům mohou být výhodně použity lehčí letouny s relativně

značným doletem, s rychlostí kolem M1, s odpovídající únosností, moderní raketovou a kanónovou výzbrojí, s potřebnou navigační a spojovací výstrojí, z nichž některé mohou nést i jadernou pumu malé ráže (vzhledem k tomu, že ve větší operační hloubce se budou vyskytovat objekty, proti nimž by bylo zasazení těžkých letounů neefektivní, musí mít tyto lehké stíhací bombardovací letouny i odpovídající dolet).

Rozdělení objektů činnosti v podstatě odpovídá i zásadnímu posuzování plnění dvou skupin úkolů úderného a průzkumného letectva (viz tabulku 1).

Z toho vyplývá, že co do objektů činnosti můžeme připustit dva základní trendy vývoje letecké bojové techniky:

1. **Nadzvukové víceúčelové letouny** se špičkovými parametry výkonu s využitím moderních konstrukčních prvků (proměnná geometrie křídla apod.).

2. **Lehčí víceúčelové letouny s rychlostí kolem M 1**, s relativně velkým doletem, odpovídající únosností a moderní výzbrojí a výstrojí.

Tyto dva základní trendy odpovídají i světovému vývoji letecké bojové techniky a vzhledem k předpokládanému charakteru úkolů čs. letectva, rázu terénu na středoevropském válčišti, je nutné vyzbrojit čs. letectvo oběma kategoriemi letounů. Oprávněnost tohoto závěru potvrzují i zkušenosti z lokálních válek na Středním východě a ve Vietnamu.

Lehký víceúčelový bojový letoun se značným taktickým doletem a možností působit z ploch omezených rozměrů dosud v čs. vojenském letectvu postrádáme.

Přitom je v možnostech našeho průmyslu takový letoun realizovat. Zavedení této kategorie letounu umožňuje zvýšit bojové možnosti a účinnost úderného a

Tabulka 1

Úkol	Objekty činnosti	Letouny
Ve prospěch operace jako celku	silně bráněné operačního významu	těžší typy nadzvukové
	operačně taktického významu	lehké typy s rychlostí kolem M 1
ve prospěch svazků prvosledových armád		

průzkumného letectva až dvojnásobně. To by výrazně zvýšilo ekonomické a efektivní parametry našeho letectva.

Pokud jde o stíhací letectvo, můžeme předpokládat, že jeho rozvoj půjde především cestou použití moderních letounů se špičkovými parametry. Varianty stíhacích letounů budou pravděpodobně odvozovány od uvedených těžších typů úderného letectva s tím, že jejich využití bude víceúčelové, tedy i proti pozemním objektům. Tam, kde použití stíhacích letounů se špičkovými parametry je nehospodárné nebo méně účinné (boj s výsadky ve vzduchu, boj s nízkoleteckými letouny taktického letectva) je výhodné zařadit i lehký stíhací letoun do PVO.

Úloha vojenského letectva a jeho předpokládané úkoly v příští možné válce, zavádění kvalitativně nových bojových prostředků, zdokonalování bojové techniky, přímo ovlivňují jeho složení a možnosti a mohou vést k jeho další diferenciaci. Kromě frontového letectva a stíhacího letectva PVOS mohou vzniknout v závislosti na rozvoji branného systému další kategorie, např. vojskové letectvo, letectvo na teritoriu apod.

Vojskové letectvo se prosazuje jako nový druh letectva. (V současné době je jeho zárodek ve spojovacím letectvu u svazků a svazů pozemních vojsk).

Jeho určení není dosud pevně ustáleno. Přesto jeho užitná hodnota bude nesporná, zejména ve vojskovém palebném systému a zvýšení prvků manévrovosti prvků sestavy pozemních vojsk. V jeho sestavě budou pravděpodobně převládat vrtulníky všech kategorií.

Letectvo na teritoriu může vzniknout rovněž jako nová kategorie, jehož určení vyplývá ze vzrůstající potřeby přepravní kapacity k zásobování bojujících vojsk, k přepravě na teritoriu státu, ke vzdušnému a speciálnímu průzkumu, spojovacím a kurýrním úkolům a také k aktivní bojové činnosti.

Ještě krátce k rozvoji dopravního a vrtulníkového letectva.

Na základě rozpracování problémů světové dopravy v perspektivě a s uvažováním projektů technicko-organizačního zvládnutí těchto otázek, bude v rozvoji vzdušné přepravy obecně jako hlavní časová etapa velkého rozmachu a prudkého jejího růstu období let 1970 až 1980.

Předpokládaný objem vzdušné přepravy bude k roku 1980 vyžadovat 2,5krát větší počty moderních dopravních letadel o kapacitě až 3krát větší než má současný světový dopravní park.

Rozvoj prostředků vzdušné přepravy má tedy obecně stále stoupající trend a

bude mít vážný vliv na zvýšení branného potenciálu státu.

Můžeme předpokládat, že vzdušná přeprava bude v perspektivě soudobého vojenství z hlediska dalšího technického pokroku a možnosti využití technických kvalit, jedním z nepostradatelných a v mnoha případech i nenahraditelných prostředků ozbrojených sil. Jeho hlavním úkolem bude řešit rozpor mezi palbou a manévrem. Vlastnosti a možnosti dopravního a vrtulníkového letectva dovolují nárokovat na jejich použití rozsáhlý komplex různorodých úkolů, který nemůže splnit co do rychlosti a operativnosti v požadovaném rozsahu dosud žádný jiný prostředek.

Rozhodující principem organizace vzdušné přepravy je zásada centralizovaného řízení a velení, která může jedině zabezpečit hromadné zasazení a pružné využití těchto prostředků při plnění velkého množství rozmanitých úkolů.

Mnohostrannost a různorodost úkolů klade z hlediska únosnosti náročné požadavky na univerzálnost a efektivnost letecké techniky. Tyto pak z hlediska požadované přepravní kapacity předpokládají obecně brát v úvahu lehké střední a těžké typy letadel (dopravních letounů a vrtulníků).

Současné perspektivní požadavky na přepravní kapacitu vyžadují z ekonomického hlediska preferovat především těžší typy letadel, které mohou nahradit kapacitu několika letadel lehčí kategorie.

V souvislosti s rozvojem dopravního letectva se nabízí ještě další úvaha. Přepravní kapacita vojenského dopravního letectva je v mírových podmínkách v armádě nevyužita a na druhé straně v čs. národním hospodářství se bude požadavek na rychlou přepravu osob a nákladů zvyšovat. Z tohoto hlediska bylo by účelné hledat v celostátních ekonomických dopravních a výrobních souvislostech alternativy realizace těchto objektivních celospolečenských potřeb. Vyřešit tyto potřeby bylo by možné vytvořením podniku (nebo vojenského útvaru) leteckých dopravních služeb. Aby takový podnik (útvár) byl ekonomicky efektivní, musí prokázat svou strukturou, způsobem řízení činnosti, vybavením leteckou technikou a provozem vysokou hospodárnost a kladný přínos národnímu hospodářství a také čs. armádě. Vzhledem k dosud malé zkušenosti z civilního provozu takového podniku bylo by účelné hledat možnosti organizovat takový podnik z počátku v ČSLA poskytující letecké služby za částečnou nebo plnou úhradu.